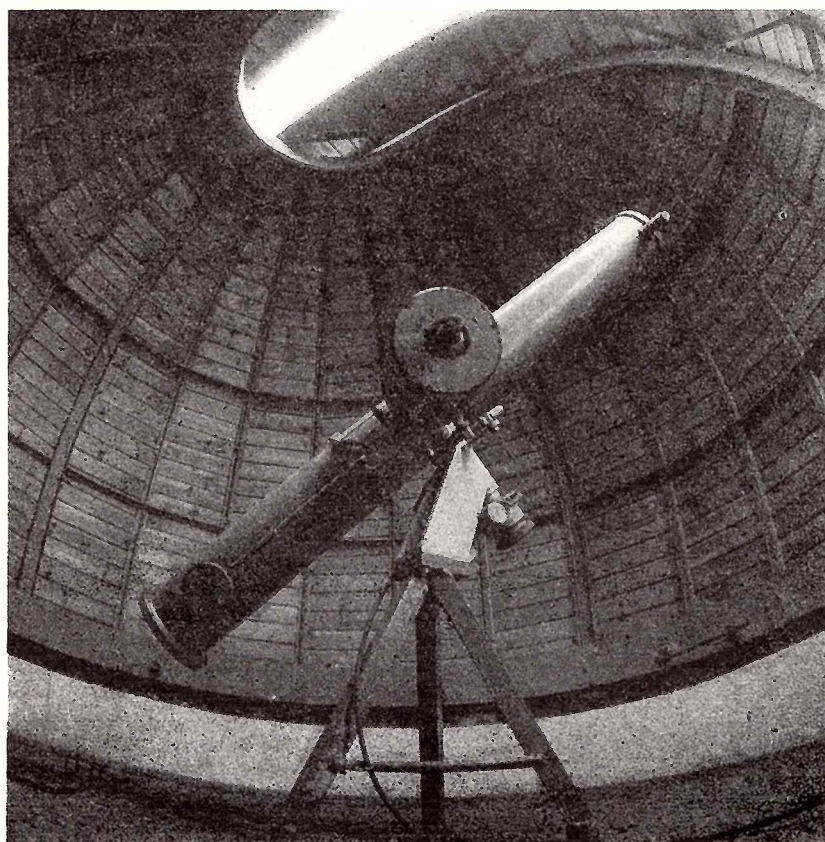
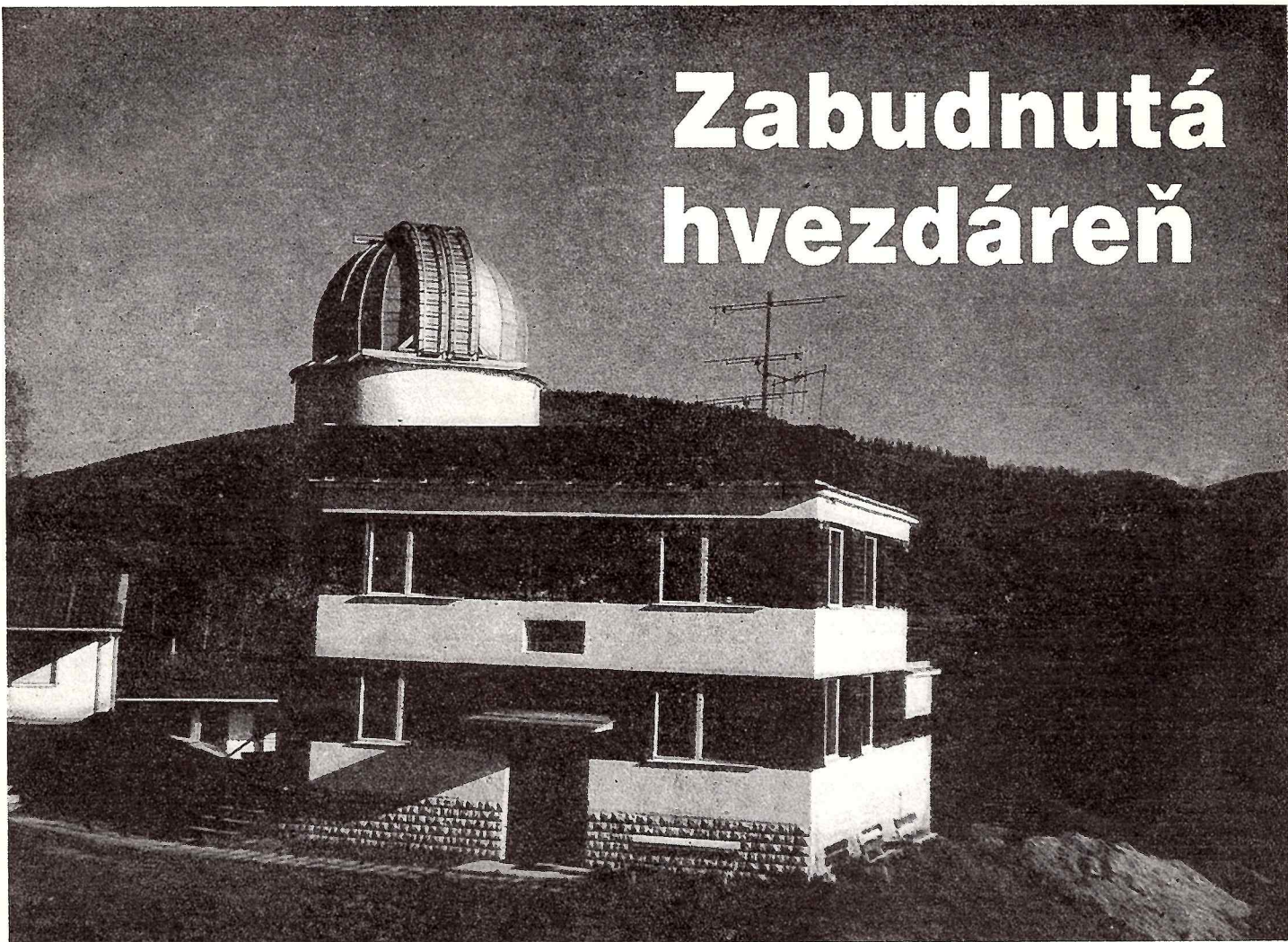

Zabudnutá hvezdáreň

Vybrali sme sa po stopách listu, ktorý nám poslal Ing. M. Gažík zo Zvolena. Na hvezdární v Rimavskej Sobote sme s Paľom Rapavým sadli do auta a nabrali smer na Tisovec. Tam sme odbočili doprava a pomaly stúpali na Prednú horu. Chceli sme na vlastné oči vidieť hvezdáreň, o ktorej dovedy ani jeden z nás vôbec nepočul.

Na Prednej hore, v malebnom prostredí Veporských vrchov, neďaleko známeho Muráňa, vo výške 890 metrov nad morom stojí rekreačné stredisko, chata Slovenských magnetitových závodov, n. p. Jelšava, závod Lubeník. Nič nezvyčajné, keby na jednej z budov nebola — kupola.

Zvonka napriek predsezónnemu stavebnému ruchu vyzeralo všetko pomerne dobre. Striebristá kupola sa síce neleskla, bolo však pod mrakom a náter nemusí byť stále nový. Vyšli sme teda po kovových točitých schodoch nahor. Znútra to už také lákavé nevyzeralo. Hoci mrholilo, kupola bola otvorená, pretože práve montérom slúžila ako dopravná tepna pre opravu susednej strechy. Uprostred kupoly s priemerom päť metrov stál na trojnožke ďalekohľad. Okolo bola špina, prach, hrdza práve chystala frontálny atak na montáž. Jemné pohyby však ťažko, ale predsa len išli. Zrkadlo Newtonovho ďalekohľadu ešte stále odrážalo veľkú časť svetla. Po podrobnej prehliadke a niekoľkých záberoch sme prišli k záveru, že vlastne máme do činenia s dobrým astronomickým stánkom vo vynikajúcom prostredí, no vo veľmi zanedbanom stave. Chceli sme sa dozvedieť, prečo je to tak.

Po odpoveď na túto otázku sme sa vybrali do

Slovenských magnetitových závodov v Lubeníku.

Ing. Bohuslav Dacho, vitálny a milý pán pár rokov pred dôchodkom, nás privítal srdečne a ponúkol nás kávou. Potom začal rozprávať.

O astronómii sa zaujíma od detstva. Počas učiteľovania vo Svite viedol astronomický krúžok na miestnej priemyslovke. Roku 1970 katedru opúšťa a nastupuje v Lubeníku. Záujem o astronómii sa však sťahuje spolu s ním. Krátko po príchode zakladajú s pánom Frakom astronomický krúžok pri ZV ROH. Krúžok je agilný, pozorujú, robia prednášky — z lektorov spomeňme len dr. Grygara, ing. Grúna, dr. Horského, dr. Kleczeka či dr. Pajdušákovú. Účasť na akciách 4000 ľudí ročne by brala nejedna oficiálna okresná hviezdáreň, o kabinetoch nehovoriac.

Potom sa na Prednej hore začalo stavať rekreačné stredisko. Agilným krúžkárom sa podarilo presadiť výstavbu kupoly. Výpočty, výkresy, konštrukciu i stavbu kupoly aj montáže pre ďalekohľad si urobili sami vo voľnom čase v dielnach závodu, ktorý im vyšiel v ústrety. V bazári v Košiciach naďabali na ďalekohľad, ktorý pomerne lacno odkúpili. Newton so zrkadlom priemeru 200 mm, s ohniskovou vzdialenosťou 1800 mm a so štyrmi okulármi dával pekný obraz i v najväčšom zväčšení 120X.

Koncom sedemdesiateho ôsmeho je všetko dokončené, v 84-tom dostáva montáž elektrický pohon. Cez víkendy sa chodí pozorovať, no pekné predstavy dostávajú postupne malé trhlinky, ktoré sa časom množia. Problém je i v tom, že pôvodný projekt, ktorý rátať s vchodom zo strechy a s ubytovacími kapacitami, sa zmenil v neprospech astronómov. Nakoniec sa mení aj vedúci chaty a ten nový považuje rekreačnú hviezdáreň za zbytočnú príťaž. V letných mesiacoch dostávajú pri ubytovaní prednosť družobné zájazdy z Maďarska a NDR. Cesty astronomického krúžku a závodného výboru odborárov sa rozchádzajú. Od roku 1988 hviezdáreň postupne chátra...

Nedalo nám nespýtať sa, ako sa k týmto trampotám postavila Okresná hviezdáreň v Rožňave, pod ktorú tento rajón v okolí Revúcej patrí. Ing. Dacho pokrčí ramenami a z jeho diplomatickej odpovede sa dozvedáme, že vo všetkom sa spoliehali naňho. Každú jeseň prichádzajú urobiť zmluvy s vedúcimi krúžkov na školách, rozdávať nejaké metodické materiály a tým sa pre nich problém prakticky končí. Pokiaľ všetko bolo v poriadku, dalo sa to zniesť. Keď nastali problémy, neboli peniaze ani záujem.

Časom sa každý zdroj energie vyčerpá. Ak nie je dotovaný novými impulzmi zvonka, postupne vyschýna. Takýto zdroj sme objavili v Lubeníku. Po dlhých rokoch obetavej práce pre astronómii sa prihlásila únava. Zmenili sa ľudia, zmenili sa aj ich záujmy. Zostala však hviezdáreň. Na Prednej hore stojí jediné rekreačné stredisko, ktoré má svoju hviezdáreň. Kapitál, ktorý by sa pri dobrej organizácii dal veľmi pekne využiť, ktorý by nebol na farchu, ako sa to zdá teraz, ale na osoh — také spestrenie rekreácie, aké poskytuje (či môže poskytnúť) prehliadka oblohy cez ozajstný ďalekohľad na skutočnej hviezdárni, je na nezaplatenie. S týmto názorom súhlasil napokon aj nový predseda a podpredseda ZV odborov v Lubeníku.

Odhádzali sme teda naladení celkom optimisticky. Na odkliatie princeznej z Prednej hory ešte bude treba vynaložiť trochu námahy. Zainteresovaní by si však na zabudnutú hviezdáreň mali spomenúť čo najskôr. Stojí to zato.

ROMAN PIFFL
Snímky: Ing. M. Gažík
a RNDr. P. Rapavý

